

פרשת וישב | עלון מס' 109

מי נמצא מולך?

וישאל את סריסי פרעה אשר אתו במשמר בית אדניו לאמר מדוע פניכם רעים היום:

בפסוק זה ישנה תימא, כי לכאורה רובו מיותר - וישאל את סריסי פרעה - ברור שהם סריסי פרעה, הרי מדובר עליהם... אתו במשמר בית אדניו - ברור שהם נמצאים איתו במשמר... היה צריך להיות כתוב וישאל אותם מדוע פניכם רעים... מדוע התורה האריכה בפסוק זה??

הרש"ר מיישב זאת וז"ל - אך אם לא טעינו בכל הרי הוא בא לציין את חכמתו היתירה של יוסף. הוא ראה אותם זועפים, הן טרם ידע דבר, וישאל את סריסי וגו'. דרך ההסתכלות בה אדם רגיל מסתכל על עולם ועצמים, שונה מדרך הסתכלותו של יוסף, אדם רגיל רואה רק בדרך כלל, ואילו החכם רואה בכל איש ובכל חפץ את ייחודם וסגולתם הפרטית, הראשון מדבר עם 'סוחרים' 'מלומדים' וכו' האחרון משווה לנגדו תמיד את האיש אשר איתו הוא מדבר, על כל תכונותיו המיוחדות ועל כל קשריו. יוסף לא שכח לרגע מה היה טיבם, לשם מה היו כאן כל מצבם היה לנגד עיניו בקווים ברורים ובהירים. וממשיך - ודווקא משום ששווה לנגדו תמיד את האיש על כל קשריו משום כך ראה את דבריהם ומעשיהם וכן את חלומותיהם בקשר עם אישיותם המיוחדת ומתוך אותה אישיות מיוחדת ידע להבין ולהעריך את כל מה שראה ושמע...

דבר מדהים כותב לנו הרש"ר - כאשר ניגש אליך אדם לשוחח... לדבר... לשתף... הוא מגיע עם רקע מסויים ותכונות אישיות... וסגנון חשיבה ייחודי... וכאב... ותחושות... הסיפור שהוא מספר הוא לא מגיע בחלל ריק... זה יושב בדיוק על כל המכלול של האישיות שלו... אדם רגיל רואה מולו את המקצוע של האדם הנוכח... פחות מעניין אותו האישיות שלו... לא התמודדות אישית... כלכלית... בריאותית ומשפחתית... יש פה אינסטלטור והוא בא לשחרר סתימה... יש כאן חשמלאי שבא לתקן קצר וזה הסתיים העניין... כל זה באדם רגיל...

אך החכם - היינו היודע להתבונן מעבר למראה השטחי שנמצא למולו... הוא מעביר במחשבה שלו... ומההתנהגות של הנוכח מנסה להבין כמה שיותר את ההקשר הסביבתי למצב העכשווי... כאשר הגישה היא בהתבוננות כוללת הרי ההבנה הרגשית... וההזדהות איתו נותנים המון כלים גם להבין אותו באמת, וגם להצליח לסייע לו... משני סיבות א. כי העצה היא מקיפה הרבה יותר את מה שמתאים לו... את מה שנצרך לו... לפי אישיותו וכוחותיו... ב. משום שגם הוא ייתן הרבה יותר אימון... כי הוא מבין שהתשובה... העצה... מותאמת אליו... הוא מרגיש שמבינים אותו... לא רק את מה שהוא אמר... אלא גם את מה שהוא לא אמר... את מה שמסתתר בין השורות...

החכמה להתבונן באדם המגיע למולך לא כאיזה מספר... ולא כעוד אחד מיני רבים... אלא כאישיות ייחודית... עם קשיים הנובעים מאותה אישיות... היא המפתח להצליח לרכוש אימון והמפתח להצליח באמת לקדם אותו... להועיל לו... לסייע לו... אחד הטעויות הנפוצות כשאר באים לייעץ לחבר... לתלמיד... וכדו' היא הבנת השאלה לפי ראות העיניים שלי... אני מפרש את השאלה והמצוקה לפי איך שאני חווה אותה בעיני... אני לא נכנס לנעלים שלו... ואז לא מצליחים להבין מה הוא בכלל רוצה?? מה השאלה שלו?? מה קשה לו?? רק כשמבינים את הרקע לשאלה ניתן להבין מה באמת מציק לו... על מה יושב הקושי...

- שלום הרב אפשר להתייעץ משהו??
- כן בטח בשמחה...

• תראה כבוד הרב - אבא שלי הוא... ולעומת זה אמא שלי היא... יש לי שמונה אחים... ואני לומד עם החברותא הזו... ובסדר ג' יש לי חברותא שהוא כזה...

- רגע רגע... אולי יותר נתמקד בשאלה שלך... נראה לי שאנחנו מסתובבים מידי הרבה זמן סביב המסביב... אולי ניגש ישר לעניין...
- אהה... תודה כבוד הרב - אני מרגיש שהסדרתי ברוך השם... כבר אין לי שאלה...

אחד הדברים החשובים במתן יעוץ ומענה היא ראשית כל - ההקשבה, לנסות להקשיב כמה שיותר לניואנסים של השואל... להבין כמה שיותר לעומק את הרקע האישי והמשפחתי וכדו', ככל שהרקע לשאלה תהיה יותר מורחבת, יהיה הרבה יותר קל להיכנס לנעלים של השני... ולהבין אותו מה קורה לו שם... רק אז ניתן לנסות לעזור לו להתמודד...

כאשר יוסף ניגש בכובד ראש לפתור את החלומות - נלמד ממנו שני דברים ראשית השימת לב - כשהוא רואה משהו זועף, הוא מנסה להיות שם לצידו, הוא לא נשאר בצד, הוא מתעניין... שואל... מראה נכונות לעזור... שנית - כל הגישה שלו - אני יודע את כל המכלול שלכם כשאני ניגש אליכם - אני יודע שאתם סריסי פרעה - אני יודע מהיכן באתם לכאן, מה היה מעמדכם בחוץ... אני גם מבין מה הקושי העצום שאתם כעת במשמר בית אדניו - אתם כעת בכלא... אני מרגיש אתכם, לכן אני שואל מדוע פניכם רעים היום?? מה קרה היום פתאום ששניכם נראים שקמתם על צד שמאל... הגישה הזו נתנה להם את הרצון לשתף אותו למרות שהוא נער עברי... פשוט... אסיר בכלא... הם הרגישו שהוא נמצא איתם במאה אחוז... זו הגישה שנותנת לשני את האפשרות להיפתח אליך...

שבת שלום ומבורך

שני קצוות בנפש...

אֵלֶּה תְּלֻדֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן שֶׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רְעָה אֶת
אָחָיו בְּצֹאן וְהוּא נָעַר אֶת בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו
וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבַתָּם רְעָה אֶל אָבִיהֶם:

בפרשתנו רואים אנו כי יש איזה מתח גדול בין האחים לבין יוסף...
יוסף הוא אהוב האב... האבא מפנק אתו... והאחים לא יכולים
לסבול את זה... זה מגיע לשנאה... עד כדי רצון להרוג אותו...
כשלבסוף הפשרה היא למכור אותו... העיקר שלא יהיה כאן...

הבה נשאל – האם יוסף שעשה את מעשיו, זה היה ממידות טובות
או חלילה ממידות רעות ??? למה הוא מוציא את דיבתם רעה ??
בכדי למצא חן בעיני יעקב ??? והאם השנאה של האחים כן נבעה
חלילה ממידות רעות???

המלבי"ם כותב וז"ל – וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבַתָּם רְעָה אֶל אָבִיהֶם – כדי
שיוכיחם אביהם ויעשה שלום ביניהם ויזהירם מזה. והנה מצד יוסף
היה כ"ז עדות על צדקתו ומידותיו הטובות, שכבר נתבאר בחכמת
המידות שאחר שבכל מידה נטע ה' בנפש האדם שני קצוות
מתנגדים כמו הגאווה והענווה, הפזרנות והכילות, הרחמים
והאכזריות והאדם נוטה לרוב לאחד משני הקצוות, רק כי יש כח
בידו להטות את עצמו ע"י כח הבחירה שבו אל הקצה השני.
וממשיך – המתנהג תמיד במידה אחת שטבעו נוטה אליה זה לא
יחשב למעלה, כמו מי שהוא עניו תמיד או נדיב או רחמן שאחר
שאינו עושה זה מצד שכלו רק מצד טבעו יהיה עניו ונדיב ורחמן
גם נגד רשעים, והמעלה תהיה עם נראה נהוג לפי עצת השכל, עניו
וצדיק ורחמן נגד צדיקים, ואכזרי וכילי ואכזר נגד עוברי עבירה,
ובזה יתברר הצדיק והרשע, כי גם הרשע מתנהג בשני הקצוות אבל
לצד הרע, שהוא שפל בעיניו נגד אנשים פוחזים שישפיל את עצמו
לפניהם, וינדב מממונו למען ימצא בחברתם תאוות ליבו, ויתגאה
ויתאכזר נגד אנשים צדיקים וטובים...

המלבי"ם נותן לנו כאן כיון ברור מהי דרך עבודת המידות... מה
נקרא מידות טובות... מה סתם תכונה... ומה הם מידות רעות... הוי
אומר כל אדם קיבל בבסיס את המידות כולם בשני הקצוות
שלהם... לכל אחד יש את הכל... רק שלחלקם הקב"ה ברא שנוטיית
הלב בבסיס היא תכונה טובה כמו למשל ענווה... כעת כל עוד שהוא
לא השתמש עם המידה המקבילה לענווה כמו גאווה ועזות נגד
רשעים... המידה של הענווה אינה נחשבת למעלה... משום שכל
מעלה היא מגיעה לידי ביטוי רק כשאני משתמש איתה עם השכל...
עם הכרעת השכל... רק אז יש ביטוי למידה הזו כי היא מגיעה
ממקום נכון ומדויק... אך כאשר המידה היא טבועה אצל האדם
בדי. אן. אי. וככה הוא כי ככה הוא... אז הוא לא נקרא ענוותן...
הוא לא עמל עליה ולא השקיע בה...

כנ"ל הרשע שמידותיו הינם רעות בטבעו, לא ניתן לבוא אליו בטענה
אלא רק על זה שהוא לא נלחם וניסה להגביר את המידות הטובות על
פני המידות הרעות...

אם כן הרשע – הוא רק כאשר מבחירה יתנהג כלפי הרשעים באופן טוב
וכלפי הצדיקים באופן רע... מול הרשעים הוא שפל וענו וכלפי הצדיקים
הוא גאה ואכזר... זהו רשע... אך מי שבכל נטיותיו הוא שפל או בכל
נטיותיו הוא גאוותן... זו אינה מעלה זו אינה חיסרון... זה הטבע
הראשון שלו... ולכן מוטל על האדם הנמשך בטבעו לצד הרע לעבוד על
עצמו ולשבר את מידותיו לצד הטוב... ואילו האדם הנמשך בטבעו לצד
הטוב יש לו לבדוק את עצמו האם גם כלפי רשעים ועוברי עבירה הוא
נוהג באותה המידה א"כ זו אינה מידה טובה... זו תכונה טבעית...

ואם לכל אדם יש את שני התכונות בקצוות הסקאלה, בקצה האחד
רחמנות... ובקצה השני אכזריות... השאיפה היא להיות מאוזן ולהיות
באמצע... כלפי מי שצריך להיות אכזרי הוא חייב להיות אכזרי וכלפי מי
שצריך להיות רחמן הוא מתנהג ברחמנות... זה הצדיק האמיתי... הוא
בר מעלה... כי זה מגיע מבחירת השכל ולא כתכונה טבעית...

ובכל המידות זה כך – הקב"ה טבע בבריאה שלכל אדם יש את כלל
המידות הטובות והרעות – אך כבר בלידה ישנם מידות טובות ורעות
שקיבלו מיקוד מיוחד... באופי הבסיסי שלו... יש נטיות בסיס ויש נטיות
שבכח הבחירה שלו היא להטות את עצמו במלחמה ולנצח... יכול להיות
שבתשתית ברייתו הוא חייכן... וותרן... גומל חסדים... וגם כעסן גדול...
וקנאי... זה התכונות בסיס... מכאן ואילך מתחילה עבודת חיים... לחיות
בצורה מאוזנת ולהשתמש עם כל מידה בזמן הנכון ובמקום הנכון...

יוסף הצדיק בטבעו היה מחפש האמת והצדק – ידע לרדת אל אחיו
הפחותים ממנו, ומאידך כאשר ראה שאחיו הגדולים מזלזלים בבני
השפחות לא עצרו ליבו מלספר לאביו, כדי שיוכיח אותם ויתקנו את
מעשיהם אך הכל הגיע מאותה מדרגת ביקוש האמת... מידיעה איך צריך
להשתמש בכל מידה בכל רגע נתון... ולכן הוא באמת הגיע ממקום של
להיטיב... ממידות טובות... האחים טעו בו וחשבו שכל מה שהוא עושה
זה שכלפי בני השפחות הוא משפיל עצמו אליהם... וכלפיהם הוא רוצה
להשפיל אותם בעיני יעקב אביהם... כך היה כאן שני צדדים למטבע...
כשכל אחד טועה בהבנת הצד השני...

נמצאנו למידים התכונות כולם הקימות בנו הינם מציאות קיימת –
העבודה שלנו לדעת להשתמש איתם בצורה מושכלת ונכונה.